

ШЛЯХИ І НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ КУЛЬТУРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Мельник В.В. (м. Запоріжжя)

Анотація

В статті дається аналіз оптимізації соціально-культурної політики в умовах культурної глобалізації; вивчається поняття «етнонаціональної соціально-культурної політики» та різноманітні підходи до її аналізу; парадигми етнонаціональної соціально-культурної політики, які характеризують умови формування полікультурного суспільства; етнонаціональна соціально-культурна політика, її характеристика та виявлення проблем кризового культурного соціуму в умовах сучасного українського суспільства.

The article analyzes the optimization of socio-cultural policy in terms of cultural globalization, the notion of "ethnic socio-cultural policies and different approaches to its analysis, the paradigm of ethnic socio-cultural policies that characterize the condition of forming multicultural society, ethno-socio-cultural policy, its characterization and identification of the critical issues of cultural society in the modern Ukrainian society.

Ключові слова

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА, КУЛЬТУРНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ПАРАДИГМИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ; ПОЛІКУЛЬТУРНЕ СУСПІЛЬСТВО; ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ І САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ, ДЕТЕРМІНАНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ, МІЖЕТНІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ, КУЛЬТУРА ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОГО БУТТЯ, ЕТНОЦЕНТРИЗМ, АКУЛЬТУРАЦІЯ, ПРИМОРДІАЛІЗМ, ІНСТРУМЕНТАЛІЗМ, КОНСТРУКТИВІЗМ

Вступ

Етнонаціональна соціально-культурна політика в умовах культурно-інформаційного простору – це аутоототожнення суб'єкта з іншими соціогрупами, індивідами, ідеалами, цінностями, що виробляються на підсвідомому рівні в процесі чуттєво-емотивно-ментальної адитивності. Етнонаціональну **соціально-культурну політику** слід експлікувати як модус усвідомлення належності індивіда до того чи іншого культурного ареалу – альянсу чи як механізм соціалізації особистості через посередництво нормативів, орієнтацій, цінностей в проекції на певну культуру етнонаціонального буття людини. Етнонаціональна соціально-культурна політика – це психорепрезентація суб'єкта про своє Его, що свідчить про аутоіндивідуальність, ауто неповторність, яка корелюється з тією чи іншою культурою. Теорію етнонаціональної культурної політики розвивали Г.Теджфел, Р.Браун, М.Шеріф, Д.Кемпбелл, які вважали, що достатньо створити групи, дати їм назви і викликати суперництво, як виникає етноцентризм (групоцентризм); запропоновані ідеї отримали назву "теорії конфлікту реальних груп", для яких суперництво є

достатньою умовою виникнення етноцентризму. Г.Теджфел вважає, якщо людина включається в певну **національну культурну групу**, то вона автоматично починає думати, що ця група для нього краще, чим будь-яка інша. Згідно з Г.Теджфелом і Р.Брауном, „Я-образ” складається із двох частин: 1) персональної ідентичності; 2) багатьох інших культурних ідентичностей, число яких відповідає числу тих груп, з якими людина ідентифікується. Переваги однієї групи над іншою (що називається етноцентризмом) підвищує цінність культурної ідентичності і „Я-образу”, тому людина має утвердитися в своїй культурі, так як індивіди переживають гордість, позитивне підкріплення своїх почуттів на рівні групи [1]. Підвищення цінності культурної ідентифікації є шлях пробудження почуття справедливості і небажання бути об'єктом дискримінації. Слід розрізняти позитивну культурну ідентифікацію, яка приводить до позитивної „Я-ідентифікації”, і негативну культурну ідентифікацію, яка сприяє формуванню негативної культурної ідентифікації. В сучасній філософсько-антропологічній літературі склалися три основні теоретичні парадигми **етнонаціональної культури** в умовах глобалізації: примордіалізм (чи есенціалізм); інструменталізм; конструктивізм.

Мета статті:

- проаналізувати актуалізацію проблеми формування соціально-культурної політики в умовах глобалізації;
- визначити три види парадигм соціально-культурної політики в умовах глобалізації - примордіалістську, інструменталістську, конструктивістську;
- охарактеризувати проблеми формування етнонаціональної соціально-культурної політики в умовах культурної глобалізації;
- дати обґрунтування детермінант оптимізації етнонаціональної соціально-культурної політики в умовах глобалізації.

Обговорення проблеми

1. Примордіалістська парадигма етнонаціональної соціально-культурної політики

Примордіалістський (есенціалістський) підхід до етнонаціональної соціально-культурної політики приймає тезу про природні (звідси назва парадигми – примордіалізм) зв'язки людини зі своєю етнічною групою і відповідною культурою. Етнічні характеристики спільноти відповідно розглядаються як вроджені і відтворюються шляхом міжгенераційного спілкування. Вчені вважають, що етнічна спільнота згідно з походженням, мовою, звичаями, традиціями і, навіть, психічним складом людей є важливе, навіть першочергове значення для індивіда. Відповідно етнічна ідентичність розглядається в якості жорстко фінансової і ригідної (жорсткої), нездатної змінювати емоційне сприйняття (змінних об'єктів емоцій) характеристики, яку індивід отримує при народженні, що підтверджує психологічну духовну реальність етнічних зв'язків. Як відзначається в антропологічній літературі, на

примордіалістський підхід мав сильний вплив еволюціонізм з його інтересом до біологічних, генетичних, географічних і національних факторів [2, с. 15]. В центрі уваги примордіалістів знаходяться етнічні сприйняття і належність індивіда до своєї етнічної групи, що виникають із почуття природної тотожності, а не із практики соціальної взаємодії. Як на Заході, так і на Сході примордіалізм був домінуючою теоретичною парадигмою при розгляді етнічності майже до кінця 1980-х років.

У так званих філософських варіантах автори примордіалістської соціально-культурної політики вважають, що в основі етнічних зв'язків культури знаходиться "безпосередня даність" буття (тобто сам факт існування спільноти на основі родинних зв'язків), а тому етнічність укорінена в наслідуваних біологічних характеристиках поведінки [3]. В так званих культурно-антропологічних варіантах примордіалізму основний акцент робиться на "безпосередню даність", що розділяється членом етнічної спільноти, культуру, мову, релігію, наслідування певним соціальним практикам, що виникає в результаті багатовікового історичного досвіду групи [4, с. 12]. У філософській літературі такий же підхід переважав в контексті теорій етносу, згідно з якою – це, перш за все, культурна спільнота, що об'єднує певну групу людей з об'єктивними характеристиками належності, такими, як територія, мова, економіка, расовий тип, релігія, світогляд і навіть психологічний склад, що сформувався на основі процесу етногенезу з акцентом на особливу роль ендогамії (при якій шлюби укладались між особами однієї групи людей), що відкидалось в працях Ю.Бромлея, В.Козлова, Ю.Семенова. Так, Ю.Бромлей усвідомлював етнонаціональне буття людини як соціокультурне явище, як історично сформовану на певній території стійку багатогенераційну сукупність людей, яка володіє не тільки загальними рисами, але й відносно стабільними особливостями культури, включаючи мову і психіку, а також усвідомленням своєї єдності і відмінностей від всіх інших подібних утворень (самоусвідомленням), фіксованим в самоназві (етнонімі). Близьке до цього визначення В.Козлова, згідно з яким етнонаціональне буття людини **в культурі** у своєму первинному значенні розуміється як сукупність ознак і властивостей, які відрізняють один від іншого.

Лише в кінці 1990 р. спостерігається поступовий відхід від примордіалістських теоретичних уявлень, що було пов'язано, перш за все з науковою критикою цього напрямку в доробках В. Тишкова [5, 6, 7]. Обидва варіанти примордіалістських концепцій етнонаціонального культурного буття людини виходять з того, що фундаментальна потреба людей в ідентичності і самоповазі може бути реалізована тільки в спільнотах, які зв'язують етнічно східних між собою і, таким чином, дають їм розуміння того, що ідентичність є дещо більше, ніж власна індивідуальність [8]. Іншими словами, етнічна ідентичність розглядається як невід'ємна психологічна частина "Я", а будь-які зміни – як неприродні і

нав'язувані людині. Примордіалісти, як правило, підкреслюють, що в якості “природної” спільноти етнічність передує національній державі і соціальній системі, перебиває їх. Навіть якщо в певні часові періоди етнічна культурна ідентичність може здаватися приглушеною чи існувати в латентному вигляді, вона тим не менше уявляє собою постійну і фундаментальну характеристику етнічної групи, а тому мета і функція будь-яких етнічних рухів полягає лише в тому, щоб “пробуджувати” етнічне почуття і сформувати навколо цього колективну свідомість.

Етнічний конфлікт породжується етнічністю і в “довгостроковій перспективі неможливо уникнути різних ексцесів, які можуть виникнути через проблеми націоналізму” [9]. Теза про унікальний і жорстко фіксований характер етнічних ідентичностей приводить примордіалістів до висновку, що етнічність практично неминуче є конфліктуючою, у зв'язку з таким визначенням етнічний конфлікт є унікальним, принципово відрізняється від інших видів; міжетнічне насилля (і перш за все етнічні війни) не є постійною формою міжетнічних відносин, етнічний конфлікт розглядається як природний наслідок етнічних відмінностей. Для багатьох вчених недопустимі в цій парадигмі **культурна романтизація** і містифікація (іраціоналізація) індивідуальності і колективної поведінки, а також принципи соціобіологічного чи культурно-історичного детермінізму; найбільше заперечення викликають, по-перше, тези примордіалістів про існування особливого, жорстко фіксованого і не схильного змінам типу ідентичності, до якого відносяться і етнічна ідентичність. В контексті примордіалізму неможливо пояснити місце в історії людства випадки як виникнення нових ідентичностей, так і трансформації старих. По-друге, критики справедливо звертають увагу на принципову нездатність примордіалістів дати скільки-небудь задовільне пояснення варіаціям, що реально спостерігаються, в рівнях етнічного конфлікту і насилля в просторі і часі [10]. В цілому слід відмітити, що хоча примордіалізм і розкриває ряд важливих сторін природи етнічності, зокрема великої ролі психологічних факторів етнічної поведінки, він не дає цілісної картини її проявів.

2. Інструменталістська парадигма етнонаціональної соціально-культурної політики

На відміну від примордіалістської парадигми соціально-культурної політики, в центрі уваги інструменталістського підходу до етнокультурної соціально-культурної політики знаходяться не генетичні чи емоційні аспекти етнічної ідентичності, а її раціональні аспекти і ті функції, які вона виконує в житті суспільства. Інструменталісти трактують культуру не як природню “даність” буття, а як артефакт, як інструмент і питання раціонального вибору, що виникає в динаміці суперечливості еліт. Інструменталізм спирається на соціологічний структурний функціоналізм, зокрема на ідеї М.Вебера про те, що уявлення про тотожність членів групи лише полегшують процес формування національної групи, але самих по собі недостатньо для виникнення колективної ідентичності

групи. Іншим необхідним компонентом для формування уявлення про етнічну спільноту є усвідомленням спільноти членів групи. Розвиваючи ці положення М.Вебера, інструменталісти стверджують, що фізичні і культурні характеристики етнічної групи створюють ресурс (інструмент), за допомогою якого група людей може висувати і реалізовувати свої інтереси. Група конституює себе як етнічну тому, що її члени усвідомлюють, що це політично корисно, а не тому, що відчують якийсь іраціональний, вроджений психологічний зв'язок між собою. Іншими словами, етнічна належність розглядається інструменталістами в одному ряду з належністю індивіда до зацікавлених груп чи партійної належності.

Однією з методологічних засад інструменталістської парадигми соціально-культурної політики є дослідження з проблем мобілізації етнічних груп на основі маніпуляцій етнічними символами і зв'язками зі сторони еліт [11]. Іншою методологічною основою інструменталізму є соціально-психологічні теорії “раціонального вибору”, які вважають етнічність продуктом етнічних міфів, що створюють елітою суспільства і використовуються для досягнення певної користі і отримання влади. Інструменталістські концепції етнонаціональної ідентичності часто базуються на соціально-психологічних теоріях, які трактують етнічність як ефективний засіб для подолання відчуження, відновлення втраченої колективної гордості, як засобу для лікування хвороб. Загальними для всіх різновидів інструменталізму є акцент на ролі етнічності як засобу реалізації культурних потреб індивіда чи соціальної групи. Етнонаціональне буття людини трактується як інструмент (а звідси назва парадигми), створений на основі елементів культури, і політичний ресурс, що використовується індивідами, групами і елітами для досягнення своїх цілей. Інструменталізм не займається пошуком об'єктивних засад етнічності: якщо етноси існують, то вони слугують певним цілям і конкретним інтересам людини, полегшуючи її роль в суспільстві. Існування етнічності мислиться як засіб досягнення більш комфортного стану, тому інструменталістську парадигму також називають “утилітарною”.

З точки зору інструменталізму, етнонаціональну і соціально-культурну політику уявляють не як фіксовану, а рухому і ситуативно обумовлену, вона визначається культурним контекстом. К.Янг дає своє розуміння етнічності як обумовленої ідентичності, яка може створюватися з метою слугування новим, конкретним економічним і політичним обставинам. Ідентичність – це суб'єктивний концепт соціальної ролі, яка є змінною і ситуаційною і часто переплітається з іншими соціальними ролями. Етнічний конфлікт в контексті інструменталістської парадигми – це лише одна із форм вияву конфліктної взаємодії конфлікуючих груп, які камуфлюють (маскують) виявлення інших конфліктів (економічних, політичних, соціальних). Сама

ж по собі етнічність не є причиною конфлікту, а етнічний конфлікт розглядається як результат несумісності культурних ідентичностей, а скоріше як наслідок, з однієї сторони, міжгрупових відмінностей в моделях і темпах модернізації, а з іншої – міжгрупового суперництва за оволодіння економічними і природними ресурсами, коли групи розрізняються по доступу до влади, багатству і соціального статусу. Тому незадоволені групи можуть намагатися використовувати політичний ресурс етнічності для вирішення міжнаціональних конфліктів.

В сучасній філософсько-антропологічній літературі критика інструменталізму стосується в основному відносно тези про принципову ситуаційність і абсолютно рухомий характер етнічних культурних зв'язків. При цьому звертається увага на те, що вибір індивідом етнічної належності, на відміну від інших видів групової ідентичності, неможливо розглядати як вільний вибір, що знаходиться цілком в його руках. В контексті послідовно інструменталістської парадигми етнонаціональної **культурної політики** неможливо дати задовільне пояснення таким проблемам, як відносна стійкість (хоча і не жорстка фіксованість) етнічних ідентифікацій, яка формується в процесі соціалізації особистості, в результаті чого в реальній дійсності більшість людей практично ніколи не стикаються з можливістю чи необхідністю вибору етнічної належності. Критики справедливо відмічають, що ефективність етнічної культури в якості інструменту політичної мобілізації залежить не тільки від чистого інтересу, але і від емоційного сприйняття і усвідомлення індивідами своєї етнічної належності. Недоліком інструменталістської культурної парадигми є неврахування соціальної природи етнічних **культурних ідентичностей** і того факту, що етнічність неможливо зрозуміти поза системою соціальних зв'язків.

3. Конструктивістська парадигма етнонаціональної соціально-культурної політики, розпочинаючи з 1990-рр., є найбільш розповсюдженою теоретичною парадигмою, що використовується при аналізі **природи культурної етнічності** став конструктивізм, який використовує переваги примордіалістського та інструменталістського підходів. Основи конструктивістського підходу були викладені в працях Б.Андерсона, В.Домінеза, Дж. Ротшільда, М. Есмана, Р.Брубейкера, Т. Еріксена, Р.Ставенхагена, Д.Лейка і Д.Ротшільда. В російській науці пріоритет в науковій критиці примордіалізму і утвердженні конструктивістського підходу до етнічності належать В.Тишкову. Аналіз антрополого-філософської літератури свідчить, що конструктивістська парадигма утверджує культурний характер походження і природи етнічності, яка розглядається як форма організації культурних відмінностей в суспільстві. Ф.Барто визначає етнічність як найбільш широку категорію культурної ідентичності, ситуативний феномен, що створюється засобами символічного розрізнення. Згідно з Ф. Бартом, центральним моментом в **науковому аналізі культурної етнічності** є етнічна межа, яка визначає групу, а не сам по собі культурний матеріал,

що знаходиться в межах етнічних кордонів, які направляють культурне життя в певне русло, наслідком чого стає складна організація поведінки і соціальних відносин.

Етнічність формується та існує в контексті того культурного досвіду, з яким пов'язані люди і з яким ідентифікуються інші як члени певної етнічної групи. Тому **етнічну культурну ідентичність** слід розглядати більше як форму соціальної організації, чим як відтворення певного культурного ареалу. Як Ф.Барт, так і В.Тишков вважають, що центральним моментом породження етнічності, а, отже, і поява етнічної групи є категорія кордонів, що зумовлюються типом культурної організації. Як і примордіалісти, прихильники конструктивізму вважають, що і етнічні ознаки (відмінності в мові, культурі, звичаях, традиціях та ін.) існують об'єктивно і знаходяться поза межами свободи вибору і контролю індивіда. Конструктивісти звертають увагу на те, що кожна із етнічних ознак в тій чи іншій мірі може бути характерною і для інших типів культурних зв'язків, а не тільки для етнічних. Конструктивісти відмічають, що в кінцевому рахунку найбільш важливе значення має те, чи є етнічність вродженою характеристикою чи набутою (а тому піддається маніпуляції), а те, що члени етнічної групи сприймають етнічну групу як реальність. Культурна етнічність формується середовищем, тими загрозами і можливостями, які породжують ідентичність. Етнічність являє собою процес культурного конструювання спільноти, заснованої на вірі в те, що вони об'єднані природними зв'язками, єдиним типом культури та ідеєю чи міфом про спільність походження чи загальною історією. **Етнічну культурну групу** слід визначати як спільність на основі культурної самоідентифікації у відношенні до інших спільнот, з яким вона знаходиться в фундаментальних зв'язках, самоідентифікація може здійснюватися як через взаємовиключну опозицію, так і через усвідомлену виключність як один із елементів багатоманітної ідентичності. Тому культурна етнічна ідентичність може бути як латентною, так і актуалізуватися в певні моменти в залежності від змін в типах і змісті культурної взаємодії.

На зміну інтегративній соціально-культурній політиці приходять конструктивістська і навпаки. Важливе положення конструктивістського підходу, який розглядає цю парадигму між примордіалізмом і інструменталізмом, є визнанням відносної рухомості етнічної ідентичності, так званого дрейфу. Етнічна ідентичність чи належність до етносу є доцільно обрана чи передана ззовні як одна із ієрархічних субстанцій, що залежить від того, що в даний момент вважається етносом (народом), культурні ідентичності яких виникають в результаті дрейфу ідентичностей. Як інструменталісти, так і конструктивісти вважають, що сама по собі етнічність не породжує конфлікту, високий рівень усвідомлення етнічної ідентичності автоматично не приводять до етнічного конфлікту, але на виникнення

конфлікту впливають дії політичних еліт, які мобілізують етнічність і використовують її як політичний ресурс для реалізації власних цілей. Конструктивісти допускають можливість того, що певні національні конфлікти можуть породжуватися так званим патологічним (іраціональним) станом соціальної системи в цілому, який не контролюється ні індивідами, ні елітами [12], проте і в цьому випадку джерело національного конфлікту знаходиться в типі соціальної системи, яка породжує насильницький конфлікт. Аналіз свідчить, що саме соціально сконструйована **природа культурної етнічності** викликає конфлікти, які можуть швидко вийти з-під контролю і втягнути в протидію всю етнічну групу. В цілому конструктивізм має не тільки сильні, але й слабкі сторони; критики звертають увагу на те, що джерела і природа етнічного конфлікту базується на соціально-сконструйованих групах і розподілу суспільства на групи-кланові, релігійні, регіональні, культурні тощо.

Всі ці три парадигми етнонаціональної соціально-культурної політики – примордіалістська, інституційна і конструктивістська доповнюють одна одну, так як вони розглядають різні сторони одного і того ж явища. Найбільш адекватно слід розглядати природу етнічності та етнічного конфлікту як складних систем, що включають декілька субстанційних компонентів, кожний з яких розглядається тією чи іншою парадигмою, і лише всі разом можуть дати синтетичний аналіз. Інтеграція сильних сторін цих трьох парадигм в цілісну теорію культури етнонаціонального буття найбільш перспективна на основі конструктивістського синтезу. Це пов'язано з тим, що конструктивізм найбільш чуттєвий до культурного контексту і виявлення етнічності, що виявляє один із декількох типів колективної ідентичності, який може мотивувати поведінку індивідів: для примордіалістів, етнічність розглядається як незмінна даність і як вроджена характеристика людей; для інструменталістів – як політичний артефакт (створений людиною об'єкт); для конструктивістів – як соціальну конструкцію, що впливає на вироблення уявлень про те, який тип політичної чи соціальної системи може найкращим чином пом'якшити деструктивні прояви і наслідки конфлікту, що розгортаються в контексті етнічності. Наприклад, чим більш жорсткими і застиглими уявляються етнічні ідентичності, тим менша вірогідність того, що можлива їх трансформація. Якщо розглядати етнічні відносини як змінні, то логічно уявити, що ці відносини можуть бути об'єктом ефективного регулювання за допомогою механізмів політичної і соціальної інженерії [13].

Етнонаціональна ідентифікація і самоідентифікація в контексті соціально-культурної політики – це психічні процеси, за допомогою якого індивід А (чи група індивідів) визначає, до якого етносу належить індивід Б (чи група індивідів-представників одного етносу). На основі сприйняття певних ознак і **характерних рис культурної поведінки** вони визначають етнічну культурну належність Б, після чого

продовжують приписувати йому нові ознаки і риси, якими, на їх думку, повинен володіти представник даного етносу. **Етнонаціональна культурна ідентифікація** іншої людини включає роботу механізмів категоризацій і атрибуцій. В результаті цих процесів представникам іншого етносу приписується певний статус в суспільстві, а це означає, що до них пред'являються певні рольові очікування: норми, права і обов'язки. В процесі етнічної ідентифікації іншого ми починаємо характеризувати його за допомогою етнологічних і етнопсихологічних категорій, використовуючи відомі нам антропологічні ознаки, етнонім та інші маркери.

Етнонаціональна культурна самоідентифікація - процес включення людиною себе в певну культурну групу, процеси самоідентифікації взагалі і етнічної самоідентифікації важливі, поскільки поведінка людини в значній мірі залежить від його „я-концепції”, в т.ч. етнічної. Якщо індивід ідентифікує себе з певним етносом і набуває тим самим почуття „ми”, то всі ті, хто не належить до цієї спільноти, для нього складають групу „вони”. Взаємна ідентифікація для членів одного етносу полегшується, якщо у них мають місце зовнішня тотожність: з антропологічними ознаками, мови, поведінки, культури. Віра в єдине походження є тією психологічною основою, завдяки якій індивід може ідентифікувати себе не тільки з етносом в цілому, але із окремими його членами. Індивід в контексті певного етнонаціонального буття повинен подолати: а) його відчуження; б) деперсоніфікацію; в) егоаномалію; г) егопсихопатологію; д) комунікативні конфлікти; е) матриці девіантної поведінки суб'єкта; ж) психокризи; з) психофобію та неприйняття інших культур.

Таким чином, **етнонаціональна культурна ідентичність** – це сукупність специфічних рис, які виділяють певну групу людей з кола інших груп і слугують окремій особі підставою для внесення себе до цієї групи. Етнонаціональна ідентичність базується на таких групових рисах, як спільність походження, мови, культури, релігії, історичної пам'яті, історичної долі. Часто, крім етнічної, особа має і надетнічну ідентичність, як правило, державно-політичну, яка полягає в тому, щоб нав'язати загальнолюдську ідентичність як альтернативу національній приналежності в умовах полікультурного суспільства (багатонаціонального): становище етносу (етнічної групи) може мати різний соціальний статус, один з етносів може займати у суспільстві більш високе місце, інші – низьке. Така нерівність, як правило, впливає на характер етнічної самоідентифікації особи, особливості переживання почуття ідентичності, форми вербально-публічного виявлення самоідентифікації. Взаємодіючи одна з одною, етнонаціональні ідентичності створюють так звану „ієрархію ідентичностей” у контексті етнонаціонального буття: до першого типу ідентичності віднесено осіб з низькою етнічною обізнаністю, майже або вже асимільованих („мінімум

етнічності”); до другого типу – віднесено осіб, які мають певні контакти з членами своєї етнічної групи („поміркована етнічність”); до третього типу – віднесено осіб з слабкою етнічною свідомістю, які в силу різних обставин не мають контактів з членами своєї групи („маргінальна етнічність”); до четвертого типу – віднесено осіб, які беруть активну участь у діяльності своєї етнічної групи, у забезпеченні її політичних, економічних, соціальних та інших інтересів („максимальна етнічність”).

Таким чином, **етнонаціональна ідентичність** є вирішальною і ключовою в формуванні культури етнонаціонального буття в умовах культурної глобалізації. Сучасний інформаційний потік, який не можна ні з чим порівняти і який не має аналогів за силою впливу на світове співтовариство й характеризується всепроникаючою здатністю, пов'язаний **передусім**, з небувалим розвитком знакової продукції, появою нових інформаційних технологій, удосконаленням і збільшенням кількості засобів масової інформатизації. Створення глобального культурно-інформаційного простору та комунікативної мережі, яка є „становим хребтом сучасної цивілізації” (Е.Сміт), і породила феномен культурно-інформаційного суспільства, який характеризується автономізацією сучасного суспільства, розширенням ступеня свободи особи та появою нового феномена „віртуального суспільства”.

1. Таким чином, слід відмітити що українське суспільство за своїм складом не є гомогенним, воно є гетерогенним, тобто складається з представників інших національностей та різних релігій; у культурному плані маємо певне домінування історичних моментів різних культур, проте немає культурної гомогенності (ідентичності). Водночас, ця полікультурність України породжує й момент полівекторності в політичній діяльності. В наш час культура стає певним ретротранслятором того, що відбувається в межах суспільства, із приводу цього постає питання про переосмислення накопиченого досвіду та його співвіднесення з іншими культурними традиціями. Найважливішою проблемою діалогу культур в Україні є наша зустріч із Європою, із Заходом, із глобалізацією. Наша зустріч із цими проблемами пов'язана з тим, що Україна відкрилась світу, глобалізаційним процесом у культурній сфері, які проходять у світі. Найважливіша практична проблема, що виникає в умовах культурної глобалізації – це наша культурна цивілізаційна самоідентифікація, яка відсутня як єдине антрополого-соціально-культурне явище. Діалогу культур у нас сьогодні немає: домінуючі великі культурні ареали є спрямованими більшою мірою назовні – наявне переваження орієнтацій Західної України до Польщі, Криму – до Туреччини, Східної України – до Росії. Можна стверджувати, що поряд з намаганнями створити власну українську ідентичність, на території України відбувається реалізація принаймні двох мегапроектів: проекту створення панєвропейської та панросійської ідентичності.

2. Найбільш складним питанням у дискурсі етнонаціонального буття є проблема збереження національних культур в умовах

полікультурного суспільства, зберігаючи за кожною своє національне начало, у центрі якої знаходиться перспектива соціокультурної уніфікації сучасних локальних цивілізацій. Більшість дослідників визнають, що саме у ментальній сфері процес глобалізації розвивається найповільніше, і це не випадково, так як соціокультурна сфера зберігає генетичні основи самобутності і життєздатності цивілізацій. Експансія масової культури поки що не призвела до мутації ментального коду іманентного розвитку провідних локальних цивілізацій. Вкорінення **етнонаціональної соціально-культурної політики** забезпечується передусім адаптацією не як пристосування, а як активного конструювання себе і простору відповідно до завдань, які виникають всередині етнонаціонального буття. Йдеться про обопільну активність системи та її оточення в процесі адаптації [14].

3. Говорячи про процес національної ідентифікації, можливо виділити три його основні фази, що відбуваються в умовах етнонаціонального буття: 1) Фаза етнодиференціації - на цій фазі відбувається усвідомлення особливостей своєї спільноти, відмінностей „ми” від „вони”. Мова йде про визначення етноніма (самоназви), міфологізації минулого спільноти, її засад (території, мови, культури, релігії). 2) Фаза вироблення авто- і гетеро - стереотипів. В рамках даної фази складаються уявлення про національний характер, психічний склад, темперамент типічного уявлення спільноти (етноіндивідуальність) [15]. 3) Фаза формулювання національного ідеалу, що є свого роду синтезом двох попередніх, поскільки включає в себе не тільки оцінку свого етносу, але і уявлення про соціально-історичні задачі, призначення, домінуючі ціннісні орієнтації, специфічні для даної спільноти. Основною функцією національних ідеалів є інтеграція спільноти, останні функції (комунікативна, компенсаторна, аксіологічна, прогностична, адаптаційна та інші) носять допоміжний характер.

4. До внутрішніх функцій **етнонаціональної соціально-культурної політики** належать: згуртування членів як людей “однієї національності” і “громадян”, що досягається завдяки обов'язкової стандартизованої державної системи масової освіти; розвиток культурних зв'язків між індивідами та стратами, що створює набір спільних вартостей, символів і традицій; засіб самовизначення і самоорієнтації індивіда у світі крізь призму колективної особистості та своєї самобутньої культури. Зовнішні функції національної ідентичності: територіальні нації визначають певний культурний простір, у якому нації мають жити і працювати, демаркуючи історичну територію, на якій реалізується національна спільнота в часі і просторі; економічні нації гарантують контроль над територіальними ресурсами, виробляють єдиний поділ праці, сприяють пересуванню робочої сили, розподілу ресурсів; політичні – опора для держави та її органів або для їх до політичних еквівалентів у бездержавних націях; добір політичних функцій, регуляція політичної

діяльності; вибори урядів спираються на критерії національного інтересу. Таким чином, основні тенденції розвитку етнонаціонального культурного буття людини зводяться до того, щоб дати адекватний аналіз соціокультурного і антропологічного підходів до культурної глобалізації і дослідити проблеми людини в суперечливому контексті етнонаціональних процесів; визначити детермінанти оптимізації **етнонаціональної соціально-культурної політики** в умовах культурної глобалізації [16].

5. Детермінанти оптимізації етнонаціональної соціально-культурної політики направлені на те, щоб: розробити адекватну етнонаціональну і соціально-культурну політику, які направлені на регулювання буття етносів, які проживають на певній території з метою культурного прогресу кожного суб'єкта етнонаціональної структури, вирівнювання їх розвитку через перерозподіл ресурсів країни, в контексті яких етноекномічна політика є детермінантою етнонаціональної політики держави; а для цього необхідно розробити системну концепцію організації управління етнонаціональними процесами, щоб сприяти оптимізації позитивних етнонаціональних процесів як на рівні регіону, так і на рівні держави; прийняти комплекс законів, щоб більш кардинально змінити етнополітичні та етноекномічні пріоритети, оптимізувати правове поле кожного **етнонаціонального культурного соціуму**, що є „єдністю в його багатоманітності”.

6. Сприятливими чинниками для успішного просування України шляхом міжетнічної інтеграції є те, що: України дедалі ширше включається у світове співтовариство демократичних держав; в українському етнонаціональному просторі не існує міжетнічних суперечностей, яких не можна було б вирішити мирними засобами; в українському суспільстві не спостерігається міжетнічної відчуженості, чому сприяють міжетнічні шлюби, ділове партнерство, поліетнічні колективи на роботі; українці мають власний позитивний досвід розв'язання складних етнонаціональних проблем; ідентифікаційні і консолідаційні процеси всередині різних етнічних спільнот і груп України відбуваються одночасно і паралельно з процесами всередині різних етнічних спільнот і груп України, одночасно з процесами міжетнічної взаємодії, а міжетнічна інтеграція передбачає збереження та розвиток етнічної самобутності як титульної нації, так і національних меншин.

Висновки

Узагальнення та подальший розвиток **концепції етнонаціональної соціально-культурної політики** суспільства в умовах культурної глобалізації дозволило зробити висновок, що людство як глобальна спільнота існує у формі локально-культурних спільнот, які формують її ідентичність. Кожна з них має власну систему цінностей, які регулюють усі сфери життя та визначають суспільні взаємини. Реалізація загальнозначущих властивостей знаходить свій вияв у формі глобального партнерства щодо захисту прав людини на гідне

цивілізоване життя та **сталий економічний і культурний розвиток** в сприятливому довкіллі, що сприяє свободі людини до самореалізації.

1. Подано авторські визначення етнонаціонального культурного буття людини. Описові визначення: **національне культурне буття** людини – це сукупність певних властивостей і особливостей суспільних відносин, інтегрована індивідом чи спільнотою у процесах спільного національного буття у конкретних умовах, яка виявляється у їхніх стосунках, ставленні до свого місця в бутті, суспільстві; явищ і процесів національного життя. Поле реалізації національного сфокусоване на взаємодії та співіснуванні індивідуального і соціального в контексті певного соціокультурного ареалу. Історичні визначення: національне є продуктом традицій, всього попереднього розвитку людства. У цьому сенсі також слід розглядати проблему історичного зв'язку різних поколінь. Нормативні визначення, як правило, акцентують увагу на: національному бутті індивіда в контексті певного соціуму через систему нормативних правил та контролю за їх виконанням; при цьому особлива увага звертається на роль ідей, символів, структур у соціальному житті. Визначення національного через психологічне і навпаки. Однак, оскільки по суті національне та психологічне є неподільними і мають спільний предмет – людину, то можна припустити, що у світі постматеріальних цінностей, навпаки, національне доречно тлумачити через психологічне. При цьому специфіку **етнокультурної соціально-культурної політики характеризують** такі основні риси: загальна властивість, що притаманна різним групам індивідів і водночас є результатом інтеграції груп індивідів, соціальних верств, спільнот із суспільними відносинами в культуру певного етнонаціонального буття; вираження обумовленого сучасними суспільними відносинами (економічними, політичними, соціокультурними та іншими) певного становища індивіда в культурі етнонаціонального буття; з'ясування стосунків різних груп індивідів між собою, ставлення до свого становища в певних соціокультурних процесах у суспільстві, до явищ і процесів культурного життя; національне буття є наслідком спільної діяльності різних індивідів, який виявляється в їх спілкуванні та взаємодії. **Соціально-культурна політика держави** є складною системою зв'язків між різними суб'єктами, групами та індивідами, які самовизначаються через взаємовідносини один з одним, тому модель культури етнокультурного буття може бути не статичною, а динамічною, що існує у форматі певних культурних інститутів як форм закріплення і способу здійснення культурної діяльності, що забезпечує стабільне функціонування суспільних відносин. Культурні процеси, що розвиваються в контексті певного етнонаціонального буття розвиваються на різних рівнях (зокрема, внутрішньособистісні); у стосунках між індивідом і національною групою, направлені на підвищення ефективності організації і внутрішньої структури спільноти; відносини між двома етноспільнотами структуру й організацію

глобального суспільства. Національні інститути, норми, цінності, ідеології є формами чуттєвої емансипації етики та психології національних відносин, суб'єктів різного масштабу – індивідів, груп, суспільств, співтовариств, людства в цілому, так як етнічність була і залишається сильним культурно-політичним фактором і носить універсальний характер.

2. В умовах культурної глобалізації впливовим чинником визначення стану будь – якої країни та світу загалом є активність різноманітних соціальних суб'єктів у вимірі національного, який стає більш актуальним в контексті національного. Звідси випливає, що не має людини поза етнонаціональним, хоча соціальні й етнічні процеси різні за своєю природою. Якщо спонтанний суспільний розвиток безперервний, глобальний, у цілому прогресивний, то етнонаціональний (етнічний) – дискретний, хвилеподібний і локальний. Загальна ознака динамічного стану **будь – якого культурного етносу** – здатність нової популяції - до так званої “наднапруги”, персистентного стану, коли вся енергія, добута із природного середовища поглинається внутрішніми процесами, детермінується появою **пасіонарного культурного поля**. Саме тому етнокультурне буття, що є першоосновою життя, завжди переповнює душу людини і сприяє формуванню і становленню етнічних ознак особистості як соціального індивіда, являє собою процес етнічної соціалізації; відбувається через засвоєння людиною певних якостей, що відображають традиції, звичаї, суспільно-культурний досвід того етносу, до якого належить людина. Як свідчить філософсько-антропологічний аналіз, усвідомлення своєї належності до певного етносу є лише етнічним за формою і значною мірою соціальним за змістом, адже етнос виступає як прояв соціальної консолідації, в якій індивідам гарантована соціальна захищеність. У сучасних умовах нові форми міжетнічного буття **ґрунтуються** на розумінні взаємоцінності етносів, що, у свою чергу, вимагає усвідомлення об'єктивної суспільної потреби у перетворенні особистості на найвищу цінність і мету культурного розвитку, необхідності вирішення глобальних проблем як окремої людини, так і всієї цивілізації.

3. Складність етнокультурних процесів пояснюється складністю етнічної картини світу, в контексті якої існує багатоманітність моделей взаємодії. Етноси мають складну структуру, включаючи в себе субетноси, консорції, конвексії, між якими можливі наступні типи зв'язків: симбіоз (добросусідство); асиміляція (злиття); ксенія (добровільне об'єднання без злиття); химера (об'єднання без злиття шляхом підкорення одного етносу іншим); війна за панування на певній території. Етнокультурні процеси є синтезом багаторівневої взаємодії різних чинників – економіко-господарських, історико-політичних, природно-географічних, геополітичних, породжуючи явища міграції, асиміляції, консолідації. **Акультурація** – процес засвоєння яким-небудь народом ряду форм, рис культури і іншого народу; вплив одного суспільства чи

етнічної групи на інші внаслідок їх тривалої безпосередньої взаємодії, є однією з форм культурної дифузії; процес взаємовпливу культур, а також результат цього впливу, що характеризується сприйняттям однією культурою елементів іншої культури, а також виникнення нових культурних явищ. Культурна акультурація означає процес, завдяки якому до культурної спадщини додається більша кількість нових елементів, ніж відкидається старих. Етнічна акультурація особливо виявляється в багатонаціональних державах, де під впливом пануючої культури втрачаються специфічні традиційні культурні риси інших етнічних груп. Етнічна акультурація в різній мірі залежить від політичних дій домінуючого етноса, а також від прискорення темпів денаціоналізації і асиміляції; може стосуватися тих етнічних груп, які втратили культурні традиції, стали малочисельними і не мають можливостей для збереження своєї етнокультурної специфіки.

4. Філософсько-антропологічна рефлексія соціально-культурної політики в умовах глобалізації сприяє формуванню інтегративної національної ідеології як чинника стабілізації системи, що консолідує українську націю та сприяє переходу до прискореного і стабільного розвитку з метою пошуку емансипованих умов існування. Сам термін „соціально-культурна політика” означає „бути в нації”, охоплювати людське існування в усій його тотальності, відтворювати системні культурні зв’язки і взаємовідносини різноманітних національних форм світоутворення. Початок цивілізованої форми культурного розвитку настає тоді, коли сформувалася самосвідомість як прояв національної спільноти, коли виникає потреба в своїй державності як захисту вищих **культурно-національних інтересів** в цілому та окремих індивідів, зокрема.

5. В контексті філософсько-антропологічної методології аналізу **соціально-культурної** політики мова йде про докорінну зміну теоретико-методологічної парадигми, в межах якої можна зрозуміти адекватну сутність вселюдського розвитку, що зводиться до наступних принципів – цілісності, розвитку, багатоспрямованості, генетичного зв’язку, незворотності змін, спадковості розвитку, цілепокладання і цілераціональної дії; спрямованості культурного розвитку, системності, структурності синергетизму. **Соціально-культурна політика** являє собою осягнення граничних підстав людського буття з притаманними йому етнічними константами, що мають ціннісно-нормативний, знаково-комунікативний, нормативно-результативний характер. Філософсько-антропологічні підходи та методи аналізу соціально-культурної політики в умовах глобалізації дозволяють глибше проникнути в сутність, структуру і напрями розвитку етнокультурного буття людини, що є динамічною єдністю різнобарвного і різноманітного світу, єдністю тотожності і відмінності; поліфонією етнокультурних голосів, „сутнісною матерією”, в центрі якої „людина як міра всіх речей”. Саме людський

вимір **етнокультурної політики** спроможний врахувати екстремальні життєві колізії – незабезпеченість людини „жити” в кризовому соціумі, соціальну незахищеність людини, негарантованість самореалізувати свої „сутнісні сили” в умовах антропогенної катастрофи ХХІ ст. Синергетичний метод дає можливість визначити **соціально-культурну політику в умовах глобалізації** як складно-організовану, нелінійну, невідпорядковану систему, яка ґрунтується на принципах теорії самоорганізації складних систем та дисипативних структур, які дозволяють глибоко оцінити нелінійний характер розвитку **соціально-культурної політики**, що реалізується через соціальні флуктуації і біфуркації (точки спонтанного вибору), та сприяти формуванню культури гуманістичного розвитку, сутність якої в подоланні дезінтеграційних процесів у суспільстві, забезпечення належної якості людського життя, соціальної впорядкованості суспільства.

6. Існують різні методологічні напрямки і підходи до аналізу і розуміння **соціально-культурної політики** в умовах глобалізації, механізмів її функціонування. Перш за все можна виокремити макросоціологічний та мікросоціологічний підходи. Макросоціологічний підхід виходить з того, що, лише аналізуючи культуру як цілісність, можна зрозуміти як особистість, так і суспільство. Мікросоціологічний підхід до аналізу культури прагне досягнути цілісності соціуму, вивчаючи інтеракцію, а саме соціальну взаємодію індивідів. У межах макросоціологічного підходу до розуміння культури можна виокремити кілька напрямків, серед яких виділяється функціоналізм. Згідно з функціоналізмом, культура – це нерозривний організм, який складається з частин, окремих елементів, що виконують певні функції, які спрямовані на задоволення культурних потреб, забезпечують цілісність і сталість суспільства. Суспільні процеси та явища в контексті соціально-культурної політики в умовах культурної глобалізації можна пояснити, аналізуючи їх функції у етнонаціональній системі, а суспільство зберігає сталість, оскільки зберігаються всі функції необхідні для соціального організму як єдиного цілого. Адже цілісність – це тотальність, завершеність, яка розкриває взаємодію всіх складових етнонаціональної сфери.

7. **Соціально-культурна політика** повинна виступати як динамічна цілісність, що розкриває взаємодію всіх її складових політичної і економічної сфер, соціальної і духовної, метафізичної і ідеологічної. Отже, поняття “соціальний організм” виступає цілісністю відносно права, економіки, релігії, мови, мистецтва, держави, культури, кожного субструктурного елемента етнокультурної сфери, який, в свою чергу, є цілісністю. В основі утворення етносу лежить принцип компліментарності (схожості життєвих настанов) та стереотипу поведінки, що виникає в процесі культурно-історичного розвитку. **Етнічні культурні цінності** характеризують той чи інший етнос як асиміляція – консолідація культурних традицій, ритуалів етносу, які виокремлюють історично-

онтологічні і культурно еволюційні відмінності, а також селекціонує плюральні модуси впливу на рівень соціоінтегративного соціуму. Громадянський та етнічний елементи не можуть існувати один без одного, тому цей нерозривний зв'язок слід розглядати у сенсі: етнічного субстрату будь-якої нації як громадянсько-політичної спільноти; єдності етнічної та національної ідентичності.

8. Теоретичне та практичне значення дослідження теми **соціально-культурної політики в умовах культурної глобалізації** в тому, що етнонаціональні відносини є свого роду реакцією на тенденції зростаючої уніфікації матеріальної і духовної культури в умовах глобалізації. Наприкінці ХХ сторіччя людство зіштовхнулося з проблемою актуалізації розбіжностей – не лише етнічних і національних, але й релігійних, гендерних, культурних тощо. Не дивлячись на могутні інтегративні тенденції, універсалізм не витісняє партикуляризм, а лише доповнює його. Для сучасного людства особливу значимість набувають проблеми поєднання універсальних принципів і цінностей з позитивним (а не просто нейтральним) відношенням до розбіжностей (в тому числі й етнічних та національних). Глокалізація потрібна для того, щоб будь-яка країна чи культура змогла засвоїти окремі аспекти глобалізації, скористатися ними й збагатитися при цьому, зберігаючи при цьому культурну національну ідентичність, що перебуває у процесі зміни, адаптації та формування.

9. Цивілізаційна ідентичність визначається лише в рамках такої цілісності, в контексті якої наявність і достатній розвиток кожного елемента зумовлюють повнокровне життя нації і сприяють вселюдському розвитку. Архетипізм культури, що входить в структуру національного, сприяє створенню культурних умов етнічного буття. Синтез етнічної спільноти (етнікосу), що базується на генетичному коді культури є специфічним проявом багатоманітності єдності людства. Найважливіша сутнісна характеристика культурної глобалізації взаємозв'язок процесів інтернаціоналізації економіки, політики, культури; розвиток єдиної системи світового зв'язку; зміни й ослаблення функцій національних недержавних утворень, у тому числі таких, як етнічні діаспори, релігійні та націоналістичні рухи, що позначає усе більш складний комплекс трансграничних взаємодій, у неухильному зростанні і посиленні впливів міжнародних інститутів громадянського суспільства, у значному розширенні масштабів трансграничних комунікаційних та інформаційних обмінів, утворення міжнародного правового і культурно-інформаційного поля; розвиток комунікацій, структур і відносин, що ведуть до високого ступеня культурної взаємопов'язаності і взаємозалежності.

10. Одним із шляхів зменшення негативного змісту ідентифікації є процес культурної ідентичності. До внутрішніх функцій культурної ідентичності належать: згуртування членів як людей "однієї національності" і "громадян", яке досягається завдяки обов'язковій

стандартизований державній системі масової освіти; розвиток культурних зв'язків між індивідами та стратами, який сприяє формуванню спільних вартостей, символів і традицій; засіб самовизначення і самоорієнтації індивіда крізь призму своєї самобутньої культури. Зовнішні функції культурної ідентичності: територіальні нації визначають певний культурний простір, у якому вони мають жити й працювати, і демаркують історичну територію, на якій реалізується спільнота в темпоральних координатах. Процеси культурної глобалізації в світі приводять до створення так званого антропологічного стандарту, за допомогою якого вони намагаються полегшити процеси ідентифікації на сучасному етапі. Однак цей процес має свої суттєві недоліки, так як відбувається витіснення антропологічних стандартів, прийнятих в інших регіонах світу.

11. Детермінанти оптимізації соціально-культурної політики направлені на те, щоб: розробити адекватну етнонаціональну і етноекonomічну політику, що направлена на регулювання культури буття етносів, які проживають на певній території з метою культурного прогресу кожного суб'єкта етнонаціональної структури, вирівнювання їх розвитку через перерозподіл ресурсів ресурсів країни, в контексті яких етноекonomічна політика є детермінантою етнонаціональної політики держави; сформулювати системну концепцію організації управління етнонаціональними процесами, щоб сприяти оптимізації позитивних етнонаціональних процесів як на рівні регіону, так і на рівні держави; комплекс законів, щоб більш кардинально змінити етнонаціональні пріоритети, оптимізувати правове поле кожного етнокультурного соціуму, що є „єдністю в його багатоманітності”.

12. Україна докладляє чимало зусиль, щоб в усіх сферах суспільного життя впроваджувалася висока культура міжетнічного спілкування, вибудовувалася ідентичність за допомогою конверсії до культурних джерел та етнічної референції. Забезпечення прав національних меншин у нашій країні здійснюється відповідно до принципу верховенства міжнародних стандартів і проведення зваженої та ефективної етнонаціональної політики, що є запорукою миру в нашій країні, постійного пошуку шляхів запобігання конфліктам на міжнаціональному ґрунті. Головна проблема – розробити дійовий механізм взаємодії етносів і держави, який реалізує природне право на гідне існування етносів у певних координатах культури етнонаціонального буття, захищає свої етноси у діаспорах та сприяє згуртованості сучасного українського суспільства, спрямоване на досягнення культурного відродження етнічних груп, що, в свою чергу, зінтегрує представників всіх етнічних спільнот в єдину державну спільність. Звідси – широке поле для законотворчої діяльності політичних інститутів, практики в соціально-культурній етнонаціональній сфері, яка включає не лише етнонаціональний розвиток, але й має всебічно врахувати географічну та господарську специфіку країни. Виробити антропологічний стандарт культури етнонаціонального буття, який включає в себе: 1) економічний

уклад життя; 2) соціальну структуру, юридичні нормативи, релігійні настанови, традиційний ієрархічний поділ суспільства, державний устрій тощо; 3) ідеологію (набір базових для даної культури світоглядних установок); 4) подолати основну проблему процесу ідентифікації, що міститься в конфліктах різних антропологічних стандартів та апелювати до універсальності власної культури.

13. Є всі підстави говорити і про етнонаціональну глобалізацію, під якою слід розуміти поширення на всій земній кулі національних ідей, зростання націоналізму, збільшення кількості національних держав, піднесення **етнічного культурного ренесансу**, посилення політизації етнічностей, посилення диференціюючих процесів, зміцнення інтеграційних і подолання причин дезінтеграційних тенденцій. Під культурною глобалізацією розуміють процес виникнення і поширення т.зв. „світової культури”, чи мегакультури. Відбувається й ідеологічна глобалізація, тобто поширення на всій планеті багатьох ідей та цінностей, пов'язаних з вестернізацією. Процес глобалізації сприяє взаємозв'язку і взаємозалежності всіх країн та етнонаціональних спільнот, спресовує у єдине ціле, перетворює всю планету на „світове село”. Культурна глобалізація розвивається асиметрично, з різною швидкістю і глибиною в різних регіонах і країнах, має досить складний і суперечливий характер і може призводити до непередбачуваних, а часом і діаметрально протилежних наслідків. Однією з найважливіших передумов інтеграції є відхід всіх країн світу від конфліктної, конфронтаційної орієнтації, перехід до глобального конструктивного співтовариства на засадах визнання пріоритету загальнолюдських цінностей, спільний пошук найефективніших шляхів формування глобального „життєздатного суспільства”.

Перспективи подальших наукових досліджень:

✓ аналіз етнонаціональної ідентичності в умовах подальшої глобалізації та перспективи виходу із кризи глобального суспільства, в яку втягнуті всі народи і цивілізації;

✓ формування концепції етнонаціональної ідентичності сучасного українського суспільства;

✓ шляхи подолання кризових ситуацій в етнонаціональній політиці в умовах глобалізації.

Джерела

1. Stavenhager. R. The Ethnic question: Conflict, Development and Human Rights. Tokyo. V.N. Universitj Pres, 1990.

2. Stavenhjjgcn R. The Ethnic Conflict and the Nation - State.-L.: Pinter, 1996.

3. Lake D.A. Rothscild D. (eds). The Internathional spread of Enhnic Conflict: Fiar, Diffusion and Escalation. Princeton, N.J.: Princeton Universitj Pees. 1998.

4. Тишков В.А. О природе этнического конфликта // Свободная мысль. 1993. - №4.
5. Тишков В.А. Этничность, национализм и государство в посткоммунистическом обществе // Вопросы социологии.- 1993.- №1.
6. Тишков В.А. О нации и национализме // Свободная мысль. 1996. - №5.
7. Тишков В.А. Меньшинства в постсоветском контексте. // Расы и народы. Вып.24. – М.: Мысль, 1988.
8. Кортеева В.В. Экономические интересы и национализм.- М.: Мысль,-2000.- 172 с.
9. Tillj C. From Mobilisation to Revoltion. Reading: Addison - Wesley, 1978.
10. Esman M. Political and psg chological factor in ethnict \\MontvilJe I.V. (ed.) Conflict and Peacemaking in Multiethnic Societies. Zexinqton, M.A: Zexinqton Books, 1990.-p. 53-64.
11. Esman M. Ethnic actors in international politics \\ Nationalism and Etnic Politics. 1995. Vol i(I).p. 111-125.
12. Esman M. Ralonovitch I.(eds.) Ethnicitij,Pluralism and the State in the Viddll East. Itahaca, N.V.: Cornell Universitj Pres, 1998.
13. Esman M. Internationfl Orqanizations and Ethnic Conflict, Ithaca, N.V. Cornell Universitj Pres, 1995.
14. Smith A. Nhe Elthnic Revival in the Modern World. Cambridge Universitj Pres, 1981.
15. Сміт Е. Національна ідентичність. - К.: Основи, 1994.-223 с.

Стаття надійшла 09.11.2009 р.